

Návrh badatelských aktivit pro rozvoj čtenářské gramotnosti dětí v předškolním věku

Sabina Košelíková

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Fakulta humanitních studií

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Sabina Košelíková**
Osobní číslo: **H190154**
Studijní program: **B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Návrh badatelských aktivit pro rozvoj čtenářské gramotnosti dětí předškolního věku**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury týkající se badatelsky orientovaného vzdělávání v mateřské škole.

Vymezení teoretických východisek o bádání dětí v oblasti rozvoje čtenářské gramotnosti.

Zpracování sady badatelských aktivit pro děti předškolního věku.

Realizace a ověření sady badatelských aktivit v mateřské škole.

Evaluační sady badatelských aktivit a zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Dostál, J. (2013). Badatelsky orientovaná výuka jako trend soudobého vzdělávání. *e-Pedagogium*, 13(3), 81-93.
- Dostál, J. (2015). *Badatelsky orientovaná výuka: pojetí, podstata, význam a přínosy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta.
- Majerčíková, J., Wiegerová, A., Gavora, P., & Navrátilová, H. (2020). *Vzdělávání založené na bádání dětí v podmínkách mateřských škol: badatelsky orientované vzdělávání pro děti generace Alfa*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií.
- Tomášková, I. (2015). *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál.
- Zápotočná, O., & Petrová, Z. (2014). *Vzdělávací oblast „Jazyk a komunikácia“*. Bratislava: Metodicko – pedagogické centrum.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Hana Navrátilová, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **12. října 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

prof. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
děkan

Ve Zlíně dne 12. října 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 11.4.2022

.....

....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Hlavním cílem bakalářské práce je vytvořit sadu badatelských aktivit s důrazem na rozvoj čtenářské gramotnosti dětí.

Teoretická část se zabývá badatelsky orientovaným vzděláváním, badatelskými principy a čtenářskou gramotností dětí předškolního věku. Tato část navazuje na praktickou část, která se zaměřuje na sadu badatelských aktivit, jejíž cílem je rozvíjet čtenářskou gramotnost dětí předškolního věku.

Sada badatelských aktivit byla navržena a ověřena podle specifických badatelských aktivit. Pro evaluaci realizované sady aktivit byl využíván strukturovaný rozhovor. Do rozhovoru se zapojil učitel mateřské školy, který odpovídal na otázky a poskytl zpětnou vazbu realizaci badatelských aktivit. Všechny údaje byly zaznamenány do tabulky v praktické části, které společně s mojí sebereflexí uvádí konečnou evaluaci sady badatelských aktivit.

Klíčová slova: Badatelské principy, badatelsky orientované vzdělávání, bádání a čtenářská gramotnost.

ABSTRACT

The main aim of the bachelor thesis is to create a set of research activities with an emphasis on the development of children's literacy.

The theoretical part deals with research-oriented education, research principles and reading literacy of preschool children. This part is followed by a practical part which focuses on a set of research activities aimed at developing the reading literacy of preschool children.

The set of research activities was designed and validated according to specific research activities. A structured interview was used to evaluate the implemented set of activities. The interview involved a kindergarten teacher who answered questions and provided feedback to the implementation of the research activities. All the data was recorded in a table in the practical section which together with my self-reflection presents the final evaluation of the set of research activities.

Keywords: Research principles, research-oriented education, research and literacy.

Poděkování

Tímto způsobem bych ráda poděkovala paní PhDr. Haně Navrátilové, Ph.D. za její ochotu, trpělivost a odborný přístup, který mi poskytovala v průběhu zpracování bakalářské práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PRINCIPY BADATELSTVÍ	11
1.1 BADATELSKY ORIENTOVANÉ VZDĚLÁVÁNÍ	11
1.2 BÁDÁNÍ.....	12
1.3 BADATELSKÉ AKTIVITY.....	13
2 BADATELSTVÍ PRO ROZVOJ ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI	15
2.1 ROZVOJ GRAMOTNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	16
2.2 ROZVOJ JAZYKOVÉ A LITERÁRNÍ GRAMOTNOSTI DĚTÍ	18
II PRAKTICKÁ ČÁST	21
3 CHARAKTERISTIKA SADY BADATELSKÝCH AKTIVIT	22
3.1 NÁVRH BADATELSKÝCH AKTIVIT PRO DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	23
3.1.1 První den	23
3.1.2 Druhý den.....	25
3.1.3 Třetí den	29
3.1.4 Čtvrtý den.....	32
3.1.5 Pátý den.....	35
3.1.6 Šestý den	38
3.1.7 Sedmý den.....	41
3.1.8 Osmý den	43
4 EVALUACE SADY BADATELSKÝCH AKTIVIT PRO DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	47
4.1 SEBEREFLEXE.....	47
4.2 REFLEXE UČITELE	48
4.3 SEBEREFLEXE A REFLEXE UČITELE	49
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	53
SEZNAM OBRÁZKŮ	54
SEZNAM TABULEK	55
SEZNAM PŘÍLOH	56

ÚVOD

Téma bakalářské práce „*Návrhy badatelských aktivit pro rozvoj čtenářské gramotnosti dětí předškolního věku*“ jsem zvolila z důvodu zájmu o inovační styl učení neboli o tzv. badatelsky orientované vzdělávání, které je možné propojit se čtenářskou gramotností.

Pozitivní přístup k aplikačnímu typu práce jsem zvolila z důvodu praktického využití, které jsem mohla ověřit ve vybrané mateřské škole. Z mého pohledu není rozvoj čtenářské gramotnosti tak atraktivní jako dřív, proto je důležité podpořit tento rozvoj novějšími způsoby, které jsou dětem blízké.

Bakalářská práce se zabývá teorií badatelství, konkrétně badatelskými principy. Principy badatelství lépe objasní fakt, proč vlastně budáme. Dále se dozvíme, co je to badatelsky orientované vzdělávání, které se člení do čtyř úrovní. Poté projdeme procesem bádání, kdy zjistíme, v čem spočívá a co tento proces podporuje. O badatelských aktivitách se dočteme v první kapitole teoretické části, na kterou navazuje osm navržených badatelských aktivit, které se nachází v praktické části. Tyto badatelské aktivity byly zpracovány v dostatečném časovém rozmezí. Poté byly aktivity ověřeny a realizovány ve vybrané mateřské škole. Následně proběhla evaluace prostřednictvím rozhovoru, který byl veden předem připravenými otázkami, na které vedoucí učitel odpovídal. K reflexi učitele jsem přidala moji sebereflexi, z čehož vzniklo celkové hodnocení praktické části.

Pojem badatelství se nachází i v druhé kapitole, ale už v jiném kontextu. Dozvíme se, proč právě bádání dokáže rozvíjet čtenářskou gramotnost dětí, a jaké jsou předpoklady pro rozvoj této gramotnosti. Také se seznámíme s jednotlivými projekty, které se zabývají badatelsky orientovaným vzděláváním. V poslední části druhé kapitoly se zaměřuji na rozvoj čtenářské gramotnosti dětí v předškolním věku a na vymezení pojmů četba a čtenářství. Poté se přesuneme k pojmu jazyková gramotnost, kdy se dozvíme proč je důležité i tuto gramotnost rozvíjet a jak souvisí se čtenářskou gramotností.

Praktická část je zaměřena na badatelské aktivity, které mají nějakým způsobem rozvíjet čtenářskou gramotnost dětí předškolního věku. Podrobný popis o badatelských aktivitách je uveden ve druhém odstavci úvodu bakalářské práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PRINCIPY BADATELSTVÍ

Hlavním principem badatelství je poskytnout jedincům činnosti, které vzbuzují touhu řešit problémové situace nebo hledat odpovědi na konkrétní otázky. Problémová situace jedince vede k novému poznání a objevování v rámci činností, které jsou zaměřené na specifické cíle a téma, které učitel zvolí. Na základě tématu od učitele si děti zvolí svá pravidla a průběh, který je dovede k nějakému výsledku.

Podstatou badatelství je nalézt řešení problému prostřednictvím různých činností, jejichž aktérem je dítě. Dítě přistupuje k řešení na základě svých znalostí a zkušeností. V průběhu činností děti přichází na různá řešení nebo pravdu, která se v nich ukrývá. Činnost by měla být aktivizující metodou, která dítě pobídne k bádání. BOV neboli badatelsky orientované vzdělávání je metoda, která aktivuje myšlení každého jedince a následně dochází k jejímu rozvoji. Probouzí vnímání dítěte podporující záhadné otázky, které jsou dalším spouštěčem objevování a zkoumání.

(Dostál, 2015)

1.1 Badatelsky orientované vzdělávání

Badatelsky orientované vzdělávání není novým pojetím ve vzdělávání, ale spíše inovační metodou, kterou podpořily teorie od J. S. Bruner, A. Bandura, J. Dewey. Deweyova teorie učení vyzdvihuje zkušenosti dětí, které jsou důležité pro jejich poznávání. S procesem poznávání se můžeme setkávat každodenně. Jde převážně o zjištění významů a přesvědčení jedince o jeho správnosti.

Badatelsky orientované vzdělávání spojuje proces učení a poznávání. Učení zasahuje dítě určitým způsobem každý den a neustále vyvíjí osobnost jedince, který směřuje k učebním výsledkům. Učení je tedy proces, během kterého můžeme využít různé metody jako jsou např. badatelské, situační, brainstorming a experiment.

Pokud se zaměříme na badatelské metody tak zjistíme, že to jsou velmi podstatné metody ve vzdělávání dítěte. Během badatelsky orientovaného vzdělávání je dítě tzv. aktérem, který si najde význam v tom, co dělá a jde za určitým poznáním. Čerpá ze svých vlastních zkušeností a ty využívá k dalšímu poznání.

V BOV neboli v badatelsky orientovaném vzdělávání rozlišujeme čtyři úrovně bádání, které dítě v předškolním věku vede ke vzdělávání krok po kroku:

1. Potvrzující bádání – úroveň, která zahrnuje otázky, postup i výsledek.
2. Strukturované bádání – úroveň zahrnuje otázky a postup.
3. Řízené bádání – úroveň bádání, která je založená na strukturovaných otázkách.
4. Otevřené bádání – úroveň bádání, která nezahrnuje otázky, postup ani výsledek.

Dítě nemůže ihned na začátku otevřeně bádát. Učitel vede dítě od úrovně „potvrzující bádání“ postupně k úrovni „otevřené bádání“. Dítě si nejdříve musí zvyknout na jiný styl vzdělávání, než je běžná řízená činnost. Teprve poté si může vyzkoušet badatelské činnosti s určitou úrovní, které je schopen dosáhnout.

(Majerčíková, Wiegerová, Gavora & Navrátilová, 2020)

Existuje také pojem badatelsky orientovaná výuka, která se zaměřuje na děti školního věku. Badatelsky orientovaná výuka nahlíží na podobnou podstatu jako badatelsky orientované vzdělávání. V této výuce jde o poznávání, během kterého dítě nikdo nedoprovází. Pouze je nasměrováno různými teoriemi učitele, o kterých se musí učitel přesvědčit, že je může použít.

Badatelsky orientovaná výuka obsahuje směry, kterými bychom se měli v průběhu zabývat. Jedná se např. o směr „empirismus“, který vychází ze zkušeností jedince. Získané zkušenosti u dítěte zjistíme pozorováním nebo různými experimenty. Dalším směrem, kterým se BOV zabývá je „senzualismus“, tento směr poukazuje na smyslové vnímání žáka. Směr, který se také aplikuje v rámci BOV, je směr „racionalismus“. Podstatou tohoto směru je myšlení, které doplňují získané zkušenosti žáka. Žák si tak osvojí poznatky na základě toho, co už zná a získá tak konečné poznání o nové situaci či jevu. Během tohoto procesu se žák setkává s daným problémem, který je potřeba vyřešit na základě svých zkušeností a znalostí.

(Dostál, 2015)

1.2 Bádání

Bádání je proces, který vede ke zkoumání, sledování a analyzování určitých jevů. Zkoumání, sledování a analyzování vede ke komunikaci, která klade důraz na proces bádání. Dítě bádá už od svého narození, pozoruje, analyzuje a hodnotí různé situace, se kterými se v životě setkává. Důvodem je dětská zvědavost, která vede dítě k jednotlivým krokům bádání.

Proces bádání může spustit otázka nebo konkrétní problém, na který dítě hledá odpověď. Během zkoumání si dítě zvolí svůj postup k získávání informací, ze kterých usoudí závěr zkoumané situace či jevu. Pojem bádání není přesně definován, paní Minnerová uvedla tři způsoby bádání, které tento pojem lépe objasní:

1. *Bádání z pohledu vědy souvisí s činnostmi, které realizují vědci.*
2. *Bádání z pohledu dítěte souvisí s postupy, jakými se děti učí, jak přemýšlí, jak zkoumají a hledají odpovědi na problémy.*
3. *Bádání jako pedagogický přístup, koncepce, filozofie učitele ke vzdělávání.*

(Minnerová, 2010, podle Majerčíková, Wiegerová, Gavora & Navrátilová, 2020, s. 64)

Za vědecké bádání se považují postupy v oblasti vzdělávání a přírodní vědy. Tyto postupy děti doprovází v učení, během kterého přichází na daný problém. Činnosti, které podporují proces bádání také rozvíjí vědecké dovednosti dětí, které mají možnost v budoucnu podpořit vědeckou práci. V zahraničí se jedná o tzv. science process skills neboli způsobilosti vědecké práce. Vědecká práce je využívána i v jiných disciplínách, nejedná se pouze o přírodní vědy.

(Majerčíková, Wiegerová, Gavora & Navrátilová, 2020)

1.3 Badatelské aktivity

Badatelské aktivity napomáhají pochopit nepoznané jevy, předměty nebo situace. Smyslem badatelských aktivit je podpořit nápady a myšlenky dětí, které je během aktivit doprovázejí. Objevování v rámci badatelských aktivit je nedílnou součástí v činnostech v každé mateřské škole. Děti neustále pozorují a manipulují s předměty, pomocí kterých může vzniknout něco nového, a to může vést k dalším experimentům, které si děti mohou vyzkoušet.

Prvním krokem k badatelské aktivitě je motivace, která má u dětí vzbudit zájem o danou aktivitu. Děti v této fázi získávají poznatky o dané aktivitě, která může začít výzkumnými otázkami nebo ukázkou nepoznaného jevu. V druhé fázi se děti setkávají s metodami „pokus, experiment, pozorování, předvídání aj.“, které je pobídnou k vyslovení domněnky. U dětí předškolního věku očekáváme, že odhadnou výsledek nebo řešení daného problému.

V třetí fázi by děti měly odhalit pravdu o tom, zda byla jejich domněnka správná nebo ne. K této fázi děti mohou dojít prostřednictvím dokončeného pokusu, experimentu nebo jiné metody.

Ve čtvrté fázi děti na základě svých konečných výsledků zjišťují, k čemu byla tahle aktivita přínosná a proč jsme ji realizovali. Zhodnotí, co zajímavého zjistili, poznali a jestli by se k takové aktivitě chtěli vrátit.

(Votápková, Svobodová & Vašíčková, 2013)

K získání vědeckých dovedností se využívají konkrétní badatelské aktivity:

1. Pozorování – aktivita, která dítě provází každý den. Děti přitahuje vše neznámé, a tak zapojují všechny smysly, které je obohatí o nové zkušenosti.
2. Měření – aktivita, ve které děti neurčují přesnou míru, ale pouze srovnávají tvary a určují větší/menší velikost.
3. Třídění – aktivita, během které se děti učí přiřazovat vlastnosti věcem podle znaků, které už znají.
4. Kvantifikace – aktivita vede ke shromažďování určitých informací, které jsou vyjádřeny v číslech.
5. Usuzování – děti sledují určitou situaci nebo jev, a hledají příčinu toho, proč se to tak děje, proč se tak stalo.
6. Předpovídání – děti např. předpovídají příběh nebo situaci na základě jejich zkušeností, znalostí nebo intuici.
7. Hledání vztahů – na základě zkušeností nebo znalostí je dítě vedeno k propojení určitých faktů, jevů nebo situací.
8. Komunikace – aktivita, během které se děti učí rozumět ostatním. V práci ve skupině se děti učí prosazovat své názory a myšlenky.

Je zřejmé, že se jedná o aktivity, které se nevyužívají pouze v rámci přírodovědných věd. Jsou to činnosti, se kterými by se měly setkat děti v mateřské škole, které se mohou během didaktické práce rozvíjet. Badatelské aktivity jsou důležitou součástí každého jedince. Prostřednictvím těchto činností se jedinec dokáže orientovat v reálných situacích, které život poskytuje.

(Majerčíková, Wiegerová, Gavora & Navrátilová, 2020, s. 64, 65)

2 BADATELSTVÍ PRO ROZVOJ ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI

Badatelství je metoda vzdělávání, která se aplikuje u nás, ale i v zahraničí. Na základě této metody vzniklo několik projektů jako jsou např. Science ZOOM, Badatelé.cz a terénní badatelské projekty, na které se zaměřuje program zvaný GLOBE. Tyto projekty se převážně zaměřují na přírodní vědy, které byly zpočátku nejvíce zkoumané. Další projekt, který se zabýval přírodní vědou je projekt PISA. Tento projekt sloužil také k zjišťování čtenářské a matematické úrovně, během kterého byly pozorovány badatelské dovednosti dětí. Projekt PISA v mezinárodním šetření přišel na nedostačující výsledky žáků v oblasti čtenářská a přírodovědná gramotnost, přičemž poukázal na badatelsky orientované vzdělávání, které by mělo přinést lepší výsledky ve vzdělání.

(MŠMT, 2021)

Proto by se čtenářskou a přírodovědnou gramotností měli učitelé zabývat už v předškolním věku, prostřednictvím badatelských aktivit, které podporují myšlenky dětí a vedou k řešení problémových situací. Pro rozvoj čtenářské gramotnosti jsem navrhla aktivity, jako jsou například poslech pohádky se záhadnou bytostí, třídění třech obrázků do skupin, seznámení s písmeny apod. Důležitým předpokladem pro rozvoj čtenářské gramotnosti je mít zájem o četbu. Ten dětem upevňují rodiče už od dětství, kdy dětem čtou pohádky před spaním. Dále v tomhle procesu pokračují učitelé, kteří dětem čtou příběhy a provádí různá cvičení pro rozvoj čtenářské gramotnosti.

Je třeba upozornit, že čtení pohádek pouze před spaním je pro děti nedostačující. Děti by si měly poslechnout příběhy i během dne, kdy se dostatečně soustředí na to, co se v příběhu děje. Nejen že se soustředí, děti také mohou přemýšlet nad různými typy řešení, mohou zkoumat různé záhady a vymýšlet nápady, jak by mohl příběh dopadnout. Čtením příběhů u dětí podporujeme zájem o knihu, vytváříme dětem vztah ke knihám a čtenému textu. Díky kterému si děti rozšiřují slovní zásobu, rozvíjí komunikační schopnosti, fantazii, paměť, řeč, myšlení apod.

(Tomášková, 2015)

Aby děti dokázaly porozumět čtenému textu, musí znát správný význam slov nebo alespoň pochopit souvislosti ve větách. Dále by v průběhu čtení měly dbát na jejich soustředěnost, aby pochopily dění v příběhu. Děti pochopí příběh lépe, pokud si spojí myšlenky, které jim utkvěly v hlavě. Před čtením by učitel měl děti informovat o základních pojmech, které se budou v textu vyskytovat. Samozřejmě motivace k poslechu by neměla chybět, děti by měly

mít o čtení zájem. K tomu jim pomůže proces bádání, během kterého děti mohou předvídat obsah textu a postav. Mohou vyjádřit různé představy a reagovat na základní pojmy, se kterými byly děti seznámeny. Po přečtení by děti neměly být demotivovány nekonečným proudem otázek.

Učitel by měl děti vést k vyjádření emocí, fantazií, zážitků, názorů, které zdůvodní, do jaké míry děti pochopily daný text. Poté by měly následovat činnosti, které dětem ještě daleko více pomůžou text pochopit. A v poslední řadě by mělo dojít na pár otázek, na které už by děti měly znát odpověď. Odpovědi na otázky by měly děti získat samy prostřednictvím badatelsky orientovaného vzdělávání.

(Lipnická, 2019)

Badatelsky orientované vzdělávání je pro tento typ rozvoje velmi přínosné. Prohloubí zájem o knihy a čtený text, protože budou děti daleko více spokojeny se svým výsledkem a svým řešením. Budou se více zajímat o své představy a nápady, když jim dokážeme, že jsou správné a reálné.

2.1 Rozvoj gramotnosti v předškolním věku

Gramotnost lze chápat, jako dovednost čtení a psaní, která vede k následnému porozumění textu. Tato dovednost se začala ve 20. století zkoumat, z důvodu velké části populace, která se jevila jako ngramotná. Nejvíce se tyto problémy objevovaly v oblasti gramotnosti psané řeči, která je důležitou součástí v každé společnosti.

(Svobodová, 2013)

Ve své knize Zuzana Petrová uvedla definici, která podrobně popisuje rozvoj gramotnosti:

„Získavanie skúseností, schopností a vedomostí s hovorenou a písanou podobou jazyka, ktoré umožňujú efektívne čítanie a písanie v rôznych životných situáciách, s rôznym zámerom a vo vzťahu k širokej palete žánrov písanej reči, musíme v prvom rade objasniť, ktoré jednotlivé znalosti, schopnosti a skúsenosti toto smerovanie umožňujú“.

(Petrová, 2014, s. 9)

Znamená to, že získané zkušenosti, schopnosti a vědomosti s mluvenou a psanou podobou jazyka rozvíjejí gramotnost dítěte. K rozvoji gramotnosti dochází tehdy, pokud se dítě setká s poznáním jazyka, tvary písmen a jinými prostředky, které směřují k jejímu rozvoji.

Už od narození se dítě setkává s mluvenou řečí, která mu napomáhá pochopit dění kolem sebe. Později ji chce také používat a začne napodobovat něco, co už několikrát slyšelo. Opakovanou mluvenou řeč si začne spojovat ke správnému významu. Tuto dovednost by měly ovládat děti předškolního věku a následně ji propojit se samostatným vyjadřováním. Pokud děti pochopí, v jakých souvislostech se slova používají, blíží se k následnému porozumění různých druhů textů.

(Petrová, 2014)

Další způsob rozvoje gramotnosti spočívá v psané řeči, která je určena k dorozumívání každého jedince. Je to nástroj, který rozvíjí myšlení, řeč, fantazii a představivost. Je také prostředkem komunikace mezi lidmi, který je využíván již od dětství. Děti předškolního věku i děti mladšího školního věku, by měly mít dostatek prostoru pro realizaci psané řeči. Tento prostor by měla dětem umožnit mateřská škola, ale také rodiče každého dítěte. Nejenže podporujeme psanou řeč, ale rozvíjíme také řeč mluvenou. Psaná řeč poukazuje na zkušenosti dítěte v jakékoliv podobě. Poukazuje na dovednost zapamatování a uchování informací, která se během psaní prokáže. Pokud spojíme psanou řeč s učením nových poznatků, dítě tak může kdykoliv do jeho poznámek nahlédnout a připomenout si to, co už se naučil. Tímto způsobem také podporujeme zájem o psanou řeč a utvrzujeme děti v tom, že je pro ně velmi podstatná.

(Zápotočná & Petrová, 2014)

Rozvojem gramotnosti se zabýváme celý život, proto bychom na tento vývoj měly nahlížet už od útlého věku. Dále bychom měly věnovat pozornost období, které je pro tento rozvoj klíčové. V tomto období by mělo docházet k intenzivnímu rozvoji, který by měl vést děti k určité úrovni gramotnosti. Program pro mezinárodní hodnocení žáků (PISA) a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) definuje gramotnost jako: „*Porozumění, používání a reflexe psaných textů za účelem dosažení svých cílů, rozvoje svých znalostí a potenciálu a účasti ve společnosti.*“

Definice poukazuje na dovednosti, které zvládnou děti staršího školního věku. K dosažení těchto dovedností musí docházet k neustálému rozvoji myšlení, řeči, představivosti aj.

(OECD, 2010, podle Kennedy, 2012 et al.)

2.2 Rozvoj jazykové a literární gramotnosti dětí

Čtenářská gramotnost je schopnost vnímat psaný text, porozumět jeho obsahu a dále využívat zjištěné informace ke svým potřebám. Do čtenářské gramotnosti řadíme např. pojmy čtenářství a četba. Čtenářství je činnost, která je ovlivněna motivací, schopnostmi a charakterem dítěte. Pojem četba se využívá jako prostředek pro komunikaci čtenáře, jehož zájmem je význam textu, kterým se zabývá. Pokud čtenář rozumí významu textu, jedná se o proces čtení s porozuměním, který bychom měli u dětí předškolního věku rozvíjet. Proto, aby dítě porozumělo čtenému textu, musí mít určité vědomosti a zkušenosti, které získá od rodičů nebo v mateřské škole.

(Svobodová, 2013)

Schopnost porozumět čtenému textu ovlivňují také dovednosti, motivace, a dokonce i čtený text. Pokud chceme rozvíjet čtenářskou gramotnost dítěte, měly bychom se soustředit i na tyto faktory: Endogenní faktor zahrnuje vlastnosti a dispozice čtenáře. K předpokladům čtenářské gramotnosti řadíme zkušenosti, soustředěnost, představivost a znalosti dítěte. Exogenní faktor se zabývá citovými vazbami mezi rodiči a dítětem, kvalitou školy, osobností učitele a samotným textem.

(Doležalová, 2018)

Jak už jsem zmínila v předešlé kapitole, předpokladem pro rozvoj čtenářské gramotnosti jsou znalosti a zkušenosti, které děti získaly od rodičů. Mateřská škola dětem nabízí rozvoj schopností, vědomostí a dovedností.

Děti v mateřské škole procvičují paměť a pozornost prostřednictvím různých didaktických her a pomůcek, které každá MŠ nabízí. Během čtení je velmi důležité, aby se dítě soustředilo a dokázalo si zapamatovat alespoň části příběhu, které dítěti objasní celkovou podstatu. Knihy by měly být v každé mateřské škole umístěny tak, aby na ně děti dosáhly a měly zájem si nějakou knihu vybrat. Ideálně by měly být knihy otočeny přední stranou k dětem. Přední obal je pro děti nejen motivací, ale také se děti mohou zamyslet nad jejím příběhem. V MŠ mohou být umístěny různé hrací koutky, které budou mít dostatek knih a prostoru pro čtení nebo jejich prohlížení.

Dalšími předpoklady pro rozvoj čtenářské gramotnosti je slovní zásoba, percepční vyspělost, orientace v prostoru a lateralita.

Slovní zásobu nesmíme zanedbávat, děti by měly neustále poznávat nové pojmy a jejich významy. S novými pojmy se děti setkají v rámci komunikace mezi sebou a učitelem. Dále je mohou objevit v různých činnostech, hrách nebo v knihách. Slovní zásobu rozvíjíme prostřednictvím různých říkadél, které předčítá učitel tak, aby na něj děti viděly a dokázaly odezírat daná slova.

Artikulační cvičení pro rozvoj slovní zásoby jsou také vhodná. Děti si zkouší jednotlivá slova vyslovovat a následně si je lépe zapamatují. Také vyslovují jednotlivé hlásky a během vyslovování se učí písmena. Pro rozvoj čtenářské gramotnosti se také zaměřujeme na sluch a zrak. **Sluchová a zraková percepce** se rozvíjí prostřednictvím didaktických her. Jedná se např. o činnost, během které děti naslouchají a rozeznávají zvuky.

Orientace v prostoru je také velmi důležitá, a to z toho důvodu, že se děti učí orientovat v knize. Děti by měly být obeznámeny o tom, že pokud si chtějí něco přečíst, tak by měly sledovat slova zleva doprava. Orientaci v prostoru rozvíjíme činnostmi, u kterých děti používají slova nad, pod, vedle, vlevo, vpravo apod. Orientace je pojem, který je úzce spojen s pojmem **lateralita**. Pokud dítě nedokáže pojmenovat, která je pravá a levá strana, nedokáže se orientovat v prostoru. Může se také stát, že se dítěti tyto pojmy pletou. Je to např. z toho důvodu, že nemá vyhraněnou svou dominantní končetinu a používá obě.

(Tomášková, 2015)

Pojem, který souvisí se čtenářskou gramotností je **jazyková gramotnost**. U čtenářské gramotnosti jde převážně o porozumění textu, za to u gramotnosti jazykové, se jedná o schopnost dorozumívat se, číst a psát v mateřském jazyce.

Už děti mladšího věku napodobují různé styly řeči, které převzaly např. od rodičů. Později každý jedinec zjistí, že je komunikace snadnější, pokud ji spojí s pohybem, různými zvuky nebo nějakou kresbou. Rozvoj jazykové gramotnosti je také dlouhodobý proces, který je ovlivněn různými vlivy, podmínkami a prostředky. Také je ovlivněn prostředím, ve kterém dítě vyrůstá. Učí se napodobou a každodenním pozorováním rodičů nebo lidmi, kterými je obklopeno.

Pro rozvoj jazykové gramotnosti je podstatné zaměřit se na jazykové roviny řeči:

Lexikálně – sémantická rovina

Smyslem této roviny je porozumět řeči a rozšiřovat slovní zásobu. Slovní zásobu získávat z nepoznaného prostředí, kterým je dítě obklopeno.

Morfologicko – syntaktická

Rovina, jejíž cílem je běžná komunikace dítěte mezi svými vrstevníky, rodinou a učitelem.

Pragmatická

Cílem pragmatické roviny je naslouchat kladeným otázkám, dokázat odpovědět a následně vést dialog, který směřuje k danému tématu.

Foneticko – fonologická

Smyslem této roviny je naučit dítě zacházet se zvuky v průběhu řeči, které by si měl uvědomovat.

Každá jazyková rovina má svůj cíl, který splňuje pouze pokud zachová stanovené pravidlo. Pravidla těchto rovin jsou jasně daná a každý, kdo chce nějakým způsobem rozvíjet jazykovou gramotnost dětí by se měl podle těchto rovin řídit.

V této kapitole jsme se zabývaly jazykovou a čtenářskou gramotností. V obou případech jde o rozvoj určité gramotnosti, o které se zmiňují odborníci, kteří volí přirozený přístup tohoto rozvoje. Svými teoriemi chtěli vyzdvihnout spontánnost, během které děti objevují různé situace patřící do běžného života. Pokud se děti setkají s prvopočátečním čtením a psaním spontánně, prohloubí zájem těchto dovedností a mohou se dále přirozeně rozvíjet.

(Doležalová, 2018)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 CHARAKTERISTIKA SADY BADATELSKÝCH AKTIVIT

Sada aktivit nabízí badatelské aktivity, které byly navrženy v dostatečném časovém rozmezí. Tyto badatelské aktivity podporují zvědavost, rozvíjejí komunikační dovednosti, ale také především čtenářskou gramotnost dětí. Aktivity jsou rozepsány do osmi tabulek, ve kterých najdeme cíl, kompetence, průběh činností a také reflexe.

Po realizaci všech aktivit, bylo provedeno jejich celkové hodnocení. Evaluace probíhala v rámci předem připravených otázek, na které odpovídal a poskytl zpětnou vazbu učitel mateřské školy.

Cíle sady aktivit:

1. Navrhnout badatelské aktivity pro rozvoj čtenářské gramotnosti dětí
2. Zpracovat badatelské aktivity pro mateřskou školu
3. Ověřit badatelské aktivity v mateřské škole
4. Realizovat badatelské aktivity v mateřské škole
5. Evaluovat prostřednictvím předem připravených otázek

Cílová skupina: Sada aktivit je určena pro děti předškolního věku. Jedná se o děti ve věku 5-6 let. Děti, které se aktivit účastní, dochází do mateřské školy, kde také proběhla realizace sady aktivit. Pro badatelské aktivity bylo vybráno 20 účastníků.

Časový rámec: Realizace sady aktivit je rozvržena do osmi pracovních dnů. První aktivitu zahájíme ve středu 2. března a poslední aktivitu ukončíme v pátek 11. března.

Prostředí: Sada aktivit byla realizována v mateřské škole, ve třídě zvané „Žabky“.

Tato instituce nabízí velkou hernu a jídelnu, kde je možno činnosti realizovat. Realizace činností proběhne spíše v herních prostorech, ale také ve venkovních. Herna nabízí obrovské množství didaktických pomůcek, stavebnic a jiných hraček. Nábytek je rozmístěn tak, aby bylo dostatek místa pro každodenní výstupy.

Děti nemají přístup ke všem knihám, protože je knihovna umístěna v jiné místnosti. Ve třídě mají pouze pár knih, které děti využívají. Bylo by vhodné knihy obměnit.

3.1 Návrh badatelských aktivit pro děti předškolního věku

Jde o návrh badatelských aktivit, které byly navrženy podle určitých badatelských aktivit. Tyto aktivity, mají své specifické názvy, které jsem již zmínila v teoretické části:

1. Pozorování	5. Usuzování
2. Měření	6. Předpovídání
3. Třídění	7. Hledání vztahů
4. Kvantifikace	8. Komunikace

Činnosti vznikly na základě zkušeností z praxe v mateřské škole. Realizace aktivit proběhne v mateřské škole, ve 2. třídě zvané „Žabky“. Evaluace vznikne na základě zpětné vazby učitele, který se bude řídit stanovenými otázkami

3.1.1 První den

Tabulka 1: Plán 1. výstupu

Badatelská aktivita: Komunikace	
Činnost:	Naše jména
Obsahový rámec:	RVP Dítě a jeho psychika <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Poznat napsané své jméno</i> ❖ <i>Správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči</i> Dítě a ten druhý <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Navazovat kontakt s dospělým, kterému je svěřeno do péče, překonat stud, komunikovat</i>
Cíle z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozvíjet řeč a komunikaci dětí ➤ Seznámit děti se jmény, čísly a dny v týdnu v kalendáři

Cíle z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Odpovídat na kladené otázky ➤ Najít své jméno, čísla a dny v týdnu v kalendáři
Kompetence:	<p>K učení</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů</i> <p>Komunikativní</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím</i>
Organizační forma:	Badatelsky orientované vzdělávání
Metody:	popis, práce s obrazem, pozorování,
Pomůcky:	tvrdý papír A4 16, tužka, nůžky, tempery, kelímeček, štětec
Průběh aktivity:	
<p>Pro realizaci této aktivity nejdříve vytvoříme písmena. Vytvoříme tedy písmena z kartonu, konkrétně tato písmena a každé z nich potřebujeme dvakrát (A, S, M, L, R, T, K, F, P, B, H, D, V). Než aktivita začne, ukryjeme po třídě písmena, která jsou počátečním písmenem ve jméně všech dětí. Poté přivoláme děti na koberec, kde každý z nich dostane své písmeno, které má stejnou podobu jako to ukryté.</p> <p>Dále pobídžeme děti k tomu, aby začaly hledat písmeno, které vypadá stejně jako to jejich. Děti hledají, dokud nemají správné písmeno, potom si sednou na koberec, kde počkají na ostatní děti. Nakonec rozdáme dětem papír s jejich jménem, které bude napsané velkými tiskacími písmeny.</p> <p><u>Děti budou sedět v kruhu se svými písmeny a jménem na papíře, kde budou odpovídat na otázky:</u></p> <p><i>Jak se jmenuješ?</i></p> <p><i>Našel jsi dvě stejná písmena?</i></p> <p><i>Proč se každý nějak jmenujeme?</i></p>	

Co je na papíře napsáno?

Je tvé první písmeno ve jméně stejné jako to, které máš u sebe?

Necháme dětem prostor a čas, aby si rozmyslely odpovědi na otázky. Děti mohou předat ostatním dětem své nápady a kreativní myšlenky, které je napadnou. Dále ukážeme dětem kalendář, který si mohou prohlédnout. Společně najdeme jména všech dětí, která budou napsaná velkým tiskacím písmenem. Poté děti seznámíme s čísly a dny v týdnu, které se v kalendáři nachází.

Realizace:

Hledání stejného písmene bylo pro děti velkou motivací. Stejně tak to bylo v situaci, kdy děti dostaly na papíře své jméno. Dětem chvíli trvalo, než našly druhé písmeno, ale nakonec se to všem podařilo. Téměř všechny děti poznaly své jméno, které bylo napsáno velkým tiskacím písmenem. Našel se jedinec, který se neuměl podepsat, a nejspíš proto své jméno nepoznal. Na otázku „Proč se každý nějak jmenujeme?“, děti odpovídaly: „Protože mi tak říkají doma.“ Činnost zahrnovala práci s písmeny a prohlížení kalendáře, ve kterém děti dokázaly najít své jméno, rozpoznaly čísla a zvládnout vyjmenovat dny v týdnu.

Reflexe:

V této činnosti se děti učily poznávat stejné tvary písmen, které aktivně hledaly ve třídě. Na tuto činnost navazovaly otázky, které byly přiměřené k věku každého dítěte. Otázky vedly k rozvoji komunikace a řeči, proto hodnotím zvolený cíl za splněný. Otázka: „Proč se každý nějak jmenujeme?“ podpořila děti v bádání, děti napadaly různé myšlenky, které sdělovaly ostatním. Činnost také zahrnovala cíl „seznámit děti se jmény, čísly a dny v týdnu“. K této činnosti jsme měly k dispozici kalendář, kde byla napsaná jména dětí velkým tiskacím písmenem. Děti tak lépe poznaly, kde je jejich jméno a měly větší zájem o další poznávání.

Obrázek 1: Plán 1. výstupu

3.2 Druhý den

Tabulka 2: Plán 2. výstupu

Badatelská aktivita:	Třídění
Činnost:	Zařazení názvů do oblastí
Obsahový rámec:	<p>RVP</p> <p>Dítě a jeho tělo</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů (sluchově rozlišovat zvuky a tóny, zrakově rozlišovat tvary předmětů a jiné specifické znaky, rozlišovat vůně, chutě, vnímat hmatem apod.)</i> <p>Dítě a jeho psychika</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost</i>
Cíle z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozvíjet logické myšlení ➤ Rozvíjet slovní zásobu
Cíle z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Roztřídit obrázky do skupin ➤ Pojmenovat zvířata, květiny, hudební nástroje
Kompetence:	<p>K učení</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a v praktickém životě</i> <p>Komunikativní</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Komunikuje v běžných situacích bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou</i>

Organizační forma:	Badatelsky orientované vzdělávání
Metody:	Popis, pozorování, práce s obrazem, rozhovor
Pomůcky:	Obrázky zvířat, květin, hudebních nástrojů, tři obruče
Průběh aktivity:	
<p>Sedneme si společně na zem tak, abychom tvořily kruh. K tomu nám pomůže koberec ve tvaru kruhu. Uprostřed kruhu rozložíme obrázky zvířat, květin a hudebních nástrojů. Vedle kruhu položíme tři obruče, do kterých budeme obrázky třídit. Děti si obrázky prohlédnou a hned poté budou děti přemýšlet, jak se různé hudební nástroje, zvířata a květiny nazývají. Dále si každý vybere tři obrázky, rozdělí je do obručí podle svého uvážení a své rozhodnutí zdůvodní. Např.: Vybral jsem tři květiny, protože jsou všechny žluté. Následně si každý jedinec vymyslí jeden pokyn a řekne ho svému kamarádovi, který pokyn splní.</p>	
Příklad:	
Najdi všechny květiny, které mají žlutou barvu.	
Najdi všechny hudební nástroje.	
Najdi všechny zvířata, které mají hnědou barvu.	
Najdi všechny zvířata.	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ seřazení podle barev, velikosti, počtu nohou a ocasů 	
Realizace:	
<p>Aktivita probíhala v kruhu, ve kterém byly rozložené obrázky zvířat, hudebních nástrojů a květin. Poznávání těchto pojmů se dětem docela dařilo. Zvířata i některé květiny poznaly bez problému. Hudební nástroje se dětem hodně pletly, poznaly kytaru, bubny a klavír, ale neznaly např. trubku, činely ani harfu.</p> <p>Během třídění těchto pojmů, děti rozdělovaly obrázky většinou podle barev, ale také podle oblastí, do kterých jsme pojmy zařadily (zvířata, hudební nástroje, květiny). Děti často vybíraly tři zvířata, protože pochopily, že mezi zvířata nepatří květiny nebo nástroje.</p> <p>Úkoly, které děti zadávaly ostatním dětem byly dobře promyšlené. Zadávaly úkoly „Vyber tři zvířata, velká zvířata, zelené květiny, malá zvířata“.</p>	

Reflexe:

Činnost děti obohatila o nové poznatky, které jsem jim poskytla v podobě obrázků. O obrázky děti jevily velký zájem, protože byly dostatečně velké a hodně barevné. V této činnosti se děti učily pojmenovávat názvy zvířat, hudebních nástrojů a květin. Následně probíhalo třídění obrázků, které si děti určovaly samy.

Do této činnosti jsem nezasahovala, aby měly děti dostatek prostoru pro svou realizaci a bádaly nad svými nápady. Třídění obrázků do obručí nebylo pro všechny snadné. Některé děti měly tendenci klást otázky, jestli obrázky rozřídily správně. Ostatní děti vkládaly obrázky do obručí a dokázaly si svůj názor zdůvodnit. Činnost rozvíjela slovní zásobu prostřednictvím nových pojmů, také rozvíjela logické myšlení, což bylo také cílem.

3.2.1 Třetí den

Tabulka 3: Plán 3. výstupu

Badatelská aktivita:	Předpovídání
Činnost:	Záhadná bytost
Obsahová rámeček:	<p>RVP</p> <p>Dítě a jeho psychika</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (konstruktivních, výtvarných, hudebních, pohybových či dramatických) i ve slovních výpovědích k nim</i> <p>Dítě a ten druhý</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Porozumět běžným projevům vyjádření emocí a nálad</i> ❖ <i>Spolupracovat s ostatními</i>
Cíle z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podpořit porozumění čtenému textu ➤ Rozvíjet představy a fantazii
Cíle z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Naslouchat čtenému textu ➤ Dokončit čtený příběh
Kompetence:	<p>Komunikativní</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog</i> <p>Sociální a personální</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje</i>

	<i>zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají</i>
Organizační forma:	Badatelsky orientované vzdělávání
Metody:	Popis, vyprávění, pozorování, rozhovor, předvádění
Pomůcky:	Knihy, klubička
<p>Průběh aktivity:</p> <p>Usadíme děti pohodlně na pěnové kostky a začneme vyprávět příběh, který ještě neslyšely. V příběhu vystupují záhadné bytosti (kočka, pes, medvěd, liška, kůň). Nejdříve dětem přečteme část příběhu, která dětem neprozradí, jaké bytosti se v příběhu nachází. Poté, než otočíme na další stránku, prozradíme dětem, že se za ní ukrývá záhadná bytost, kterou musíme odhalit. Schováme před dětmi obrázek a necháme je přemýšlet, kdo se za stránkou ukrývá. Děti hádají, kdo to bude a kladou otázky, které je k záhadě dovedou.</p> <p>Příklad:</p> <p><i>Je to zvíře?</i></p> <p><i>Má ocas?</i></p> <p><i>Má dvě nohy?</i></p> <p>Odpovídáme pouze ano nebo ne. Držíme v rukou knihu na stránce, která dětem pomůže záhadu rozluštit, ale ještě ji dětem neprozradíme. Po usilovném přemýšlení začneme číst další část textu. Až přijde čas, budeme v rukou držet knihu na stránce, kterou chceme odhalit. Nejprve odkryjeme jen část stránky a počkáme, jestli děti bytost poznají. Nakonec se tedy ukáže, že je to kočička. Poté si děti sednou za kamaráda a budou ho malinko škrábat jako kočička, taky mu na záda můžou něco nakreslit a ostatní hádají, co jeho kamarád nakreslil.</p> <p>Hra s klubičky</p> <p>Děti stojí v řadě s klubičkem v ruce. V jedné ruce mají konec klubička a v druhé ruce mají celé klubičko. Na tlesknutí všechny děti hodí klubičko, co nejdál to půjde. Nesmí pustit konec klubička, aby viděly, odkud se klubičko kutálelo. Klubičko, které se dokutálí nejdál, vyhrává. Poté dočteme část příběhu a zopakujeme si, co se v příběhu odehrálo.</p> <p>Otázky:</p> <p><i>Kdo byla záhadná bytost?</i></p>	

Co se v příběhu stalo?

Jak by mohl příběh pokračovat, skončit?

Realizace:

Vyprávění o záhadné bytosti bylo pro děti dostatečnou motivací. Během této aktivity děti předpovídaly, jaké bytosti by mohly v příběhu vystupovat. Přemýšlely nad myší, liškou, netopýrem a tygrem. Také dokázaly zapojit svou představivost, a domyslet části příběhu podle činností, které v průběhu realizace prováděly.

Předvíдалy, co se v příběhu stalo kvůli činnosti, ve které se děti vzájemně škrábaly a psaly si vzkazy. Proto děti usoudily, že byla kočička zlá, protože někoho škrábala a chtěla mu ublížit. Po hře s klubíčky měly děti dojem, že si kočička hrála s klubíčkem a nejspíš se jí někde zakutálelo. Kočička klubíčko už nikdy nenašla. A takto podle dětí dopadl konec příběhu.

Reflexe:

Příběh o záhadné bytosti vtáhl děti do situace, kterou chtěly co nejrychleji rozluštit. Příběh ukrýval pět záhadných bytostí, které vedly k rozvoji představivosti a fantazie. Hlavním splněným cílem této aktivity bylo porozumět čtenému textu. Přesvědčily jsme se o tom v průběhu činností, které děti samostatně realizovaly.

Aktivita byla poutavá a společně s provedenou motivací napínavá. Děti prováděly činnosti se zájmem a dostatečnou energií. Děti si daleko lépe příběh zapamatovaly, díky činnostem, které plnily. Proto byly schopné popřemýšlet nad částmi příběhu a nad jejím koncem. Po přečtení příběhu dostávaly děti otázky, na které dobře reagovaly a odpovídaly, z toho důvodu usuzují, že byly všem jasné a srozumitelné.

3.2.2 Čtvrtý den

Tabulka 4: Plán 4. výstupu

Badatelská aktivita:	Usuzování
Činnost:	Dávná historie
Obsahový rámec:	<p>RVP</p> <p>Dítě a jeho tělo</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, s nástroji, náčiním a materiálem, zacházet s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji apod.)</i> <p>Dítě a jeho psychika</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Poznat a pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno</i>
Cíle z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozvíjet řeč a komunikaci dětí ➤ Podpořit manipulační dovednosti
Cíle z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Odpovídat na kladené otázky ➤ Vytvořit papír z recyklovaného papíru
Kompetence:	<p>K učení</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich</i>

	<p>Činnostní a občanské</p> <p>❖ <i>Učí se svoje činnosti a hry plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat</i></p>
Organizační forma:	Badatelsky orientované vzdělávání
Metody:	popis, pozorování, rozhovor, pokus, manipulace
Pomůcky:	staré papíry, noviny, modrá bedna, kniha
<p>Průběh aktivity:</p> <p>Zavoláme děti ke stolu, kde si společně povíme něco o historii knih. V průběhu povídání dětem promítneme veškeré pomůcky a materiály, které se dříve používaly k malbě.</p> <p>Otázky:</p> <p><i>Z čeho je vyrobena kniha?</i></p> <p><i>Jakým předmětem můžeme na papír psát?</i></p> <p><i>Jakým předmětem můžeme na papír malovat?</i></p> <p>Povíme dětem: Za dávných časů, kdy ještě nebyly knihy, byly lidé, kteří malovali a psali příběhy. K takové malbě používaly popel nebo barevné hlínky.</p> <p>Později pro kresbu používaly kameny nebo kosti. Jiní lidé zase přišli na to, že mohou vytvořit papír ze stébel rostliny zvané „Šáchor papírodárný“. A dnes vytváříme papír ze dřeva. Dřevo se různým mletím, plněním a barvením zpracuje do podoby papíru, který si teď s takových kousků vytvoříme.</p> <p>Otázky:</p> <p><i>Z čeho se papír vyrábí?</i></p> <p><i>Proč potřebujeme papír?</i></p> <p><i>Proč třídíme papír do modrého kontejneru a neházíme ho do odpadkového koše?</i></p> <p>Tvorba papíru</p> <p>Zavoláme děti ke stolu, kde bude miska s vodou a vedle budou kousky natrhaného papíru. Necháme děti pracovat samostatně, pouze dětem ukážeme pomůcky, které mají použít pro jeho tvorbu (miska, kousky papíru).</p>	

Poté počkáme, co z jejich tvorby vznikne a ten kdo vytvaruje papír, počká až uschne a pak jej hodí do kontejneru (modrý, žlutý, zelený). Děti vybírají mezi třemi kontejnery a měly by vědět, do kterého kontejneru papír vložit. Tento pokus by měl dětem ukázat, že pro vytvoření nového papíru můžeme použít starý papír. A to jen tehdy pokud budou správně třídít.

Realizace:

Na začátku aktivity děti pozorně poslouchaly a například se dozvěděly, na jaký materiál se dříve kreslilo. Po krátkém vyprávění dokázaly děti odpovědět na otázky: „Z čeho se vyrábí papír? Proč potřebujeme papír?“. Na otázku „Proč třídíme papír?“ neznaly odpověď. Pokus se téměř všem dětem vydařil.

Někteří začaly kousky papíru slepovat k sobě, až vytvořily kouli. Převažovali jedinci, kteří slepovali kousky papíru na stole a vznikla jim taková placka. Někteří dávali hodně papíru a měly tlustou vrstvu. Nakonec papír všem uschnul a děti na něm mohly psát. Během pokusu si děti kladly otázku: *“Jak je možné, že kousky papíru se dokázaly spojit a nerozlepily se?”*

Reflexe:

Na začátku činnosti jsem zvolila metodu popisu, protože jsem dětem popisovala historii knih a psacích nástrojů. Děti povídání o historii poslouchaly se zájmem se něco nového naučit, proto hodnotím motivaci za dostačující.

V rámci této činnosti jsem zvolila metodu „pokus“. Pokus byl vhodně zvolenou metodou, která korespondovala s popisem na začátku činnosti. Před zahájením pokusu děti obdržely informaci o tom, co by mělo z pokusu vzniknout a poté mohly začít tvořit. Do této činnosti byly zařazeny krátké rozhovory s dětmi. Děti dostávaly otázky typu: *„Jak se ti daří? Myslíš, že takto vypadá papír?“* Otázky děti vedly k pochopení situace, více se nad svou prací zamýšlely a usuzovaly, jestli je jejich průběh takový, jaký si ho představovaly.

3.2.3 Pátý den

Tabulka 5: Plán 5. výstupu

Badatelská aktivita:	Měření
Činnost:	Tajemné stíny
Obsahový rámec:	RVP Dítě a jeho psychika ❖ <i>Pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno</i> Dítě a společnost ❖ <i>Navazovat kontakty s dospělým, kterému je svěřeno do péče, překonat stud, komunikovat s ním vhodným způsobem, respektovat ho</i>
Cíle z pohledu učitele:	➤ Rozvíjet správnou výslovnost ➤ Podpořit orientaci v prostoru
Cíle z pohledu dítěte:	➤ Vyslovit danou hlásku ➤ Přiřadit tvar k obrázku
Kompetence:	K učení ❖ <i>Poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich</i> Komunikativní ❖ <i>Domlouvá se gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci</i>
Organizační forma:	Řízená činnost
Metody:	Popis, rozhovor, pozorování, práce s obrazem

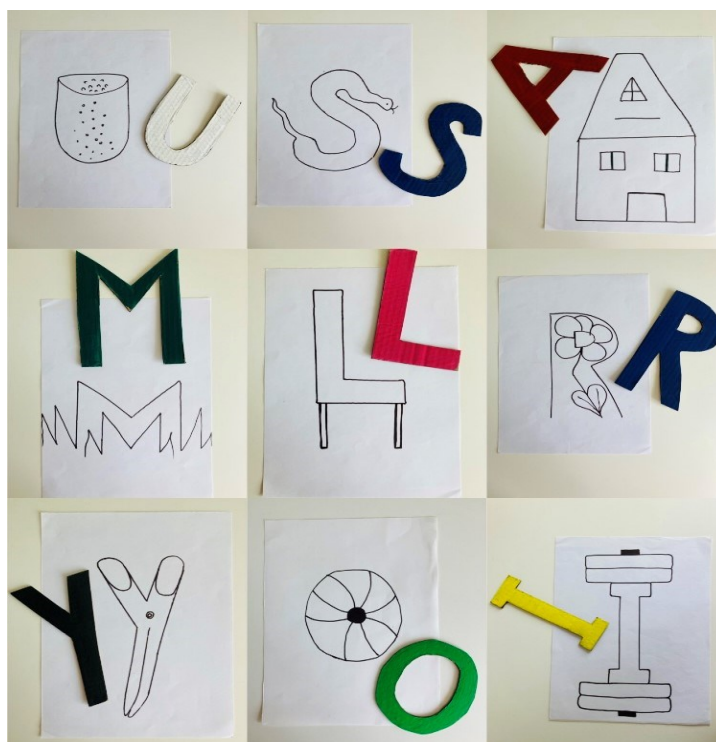
Pomůcky:	papír A4 10x, pastelky, tužka, nůžky, karton										
<p>Průběh aktivity:</p> <p>V přípravné části výstupu budeme pracovat na obrázcích, které jsou uvedeny níže pod tabulkou (dům, míč, nůžky, tužka, kniha, sklenička). Dále vytvoříme písmena: „A, O, Y, I, U, L, S, R, M“, která vystříháme z tvrdého kartonu a natřeme temperami.</p> <p>V průběhu realizace dětem rozdáme písmena, jejichž tvary jsou ukryté v obrázcích, které děti vidí přímo před sebou. Poté vybereme prvního dobrovolníka, kterému řekneme název písmene a on hlásku zopakuje.</p> <p>Následně zkusí v obrázku písmeno najít. Každý jedinec přiřadí písmeno k tomu obrázku, o kterém si myslí, že se nějak podobá s tím jeho písmenem (tvarem).</p> <p>Konkrétní obrázky:</p> <table data-bbox="277 949 1276 1272"> <tr> <td>Dům, symbolizuje písmeno A.</td> <td>Sklenička, symbolizuje písmeno U.</td> </tr> <tr> <td>Míč, symbolizuje písmeno O.</td> <td>Nůžky, symbolizuje písmeno Y.</td> </tr> <tr> <td>Činka, symbolizuje písmeno I.</td> <td>Travička symbolizuje písmeno M.</td> </tr> <tr> <td>Židle symbolizuje písmeno L.</td> <td>Květina symbolizuje písmeno R.</td> </tr> <tr> <td>Had symbolizuje písmeno S.</td> <td></td> </tr> </table> <p>Po splnění činnosti vezmeme obrázky a necháme tam pouze písmena, ke kterým přidáme další písmena, která jsou stejná, ale mají jinou velikost.</p> <p>Příklad: V kruhu je velké písmeno A, malé písmeno A. Poté si každý vybere písmeno, rozhodne o jeho barvě a porovná velikost písmene s písmenem v kruhu.</p>		Dům, symbolizuje písmeno A.	Sklenička, symbolizuje písmeno U.	Míč, symbolizuje písmeno O.	Nůžky, symbolizuje písmeno Y.	Činka, symbolizuje písmeno I.	Travička symbolizuje písmeno M.	Židle symbolizuje písmeno L.	Květina symbolizuje písmeno R.	Had symbolizuje písmeno S.	
Dům, symbolizuje písmeno A.	Sklenička, symbolizuje písmeno U.										
Míč, symbolizuje písmeno O.	Nůžky, symbolizuje písmeno Y.										
Činka, symbolizuje písmeno I.	Travička symbolizuje písmeno M.										
Židle symbolizuje písmeno L.	Květina symbolizuje písmeno R.										
Had symbolizuje písmeno S.											
<p>Realizace:</p> <p>Na začátku aktivity děti dostaly písmena, která rozproudily rozhovor o barvách. Ptaly se mezi sebou na otázku: „<i>Jakou máš barvu?</i>“. Také mezi dětmi zazněla otázka: „Co to je?“</p> <p>Některé děti své písmeno poznaly a řekly jeho název. Děti, které své písmeno znaly nebo už se s ním někdy setkaly, jednodušeji přiřadily tvar písmene ke správnému obrázku. Po splnění této aktivity jsem uklidila obrázky a přidala pár písmen, aby byly v kruhu vždy stejné dvojice. Všechny děti správně pojmenovaly barvy písmen.</p>											

Některým dětem se bohužel nedařilo rozpoznat jejich velikost. Pletly si pojmy větší, menší nebo řekly, že je písmeno stejně velké jako písmeno v kruhu.

Reflexe:

Základem této činnosti byly obrázky, které byly vytvořeny s ohledem na znalosti dětí. Zvolené obrázky měly být spíše motivační částí v této činnosti, a ta splnila účel. Podstatou činnosti bylo, aby děti dokázaly určit, jaké písmeno obrázek symbolizuje. Tato část rozvíjela prostorovou orientaci dětí a vzhledem k realizaci docela úspěšně.

Aktivita zahrnovala zkoumání, které doprovázelo napětí u všech dětí. Nejdříve si pečlivě prohlížely všechny obrázky a později zkoumaly, jestli se jejich tvar hodí k obrázku, který vybraly. Dále děti pozorovaly písmena a na základě toho zhodnotily, zda bylo písmeno větší nebo menší než písmeno, které zůstalo v kruhu. Poté určily barvu písmene, která byla u dvojice písmen stejná. Trvalo dlouho, než se vystřídal všechny děti, proto byla na konci pozornost dětí slabší.

Obrázek 2: Plán 2. výstupu

3.2.4 Šestý den

Tabulka 6: Plán 6. výstupu

Badatelská aktivita:	Kvantifikace
Činnost:	Hledání tvarů v přírodě
Obsahový rámec:	<p>RVP</p> <p>Dítě a jeho tělo</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Zvládat základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, běžné způsoby pohybu v různém prostředí (zvládat překážky, házet a chytat míč, užívat různé náčiní, pohybovat se ve skupině dětí, pohybovat se na sněhu, ledu, ve vodě, v písku)</i> <p>Dítě a jeho psychika</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (konstruktivních, výtvarných, hudebních, pohybových či dramatických) i ve slovních výpovědích k nim</i>
Cíle z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozvíjet představivost a fantazii ➤ Podpořit práci se záznamovým archem
Cíle z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Najít tvary ukryté v přírodě ➤ Zapisovat do záznamového archu
Kompetence:	<p>K učení</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů</i> <p>Pracovní</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu</i>

	<i>vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalších vzdělávání a profesním zaměření</i>
Organizační forma:	vycházka
Metody:	popis, pozorování, rozhovor
Pomůcky:	písmena, arch, tužka
Průběh aktivity:	
<p>Předáme dětem písmena a vyrazíme na vycházku, kde dětem rozdáme tužkou společně se záznamový archem. Během vycházky budou děti hledat v přírodě část, která jim alespoň trochu připomíná tvar písmene, který mají u sebe. Nalezený tvar zaznamenají do archu.</p> <p>Oblasti ze záznamového archu: (v příloze)</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ strom, kámen, list, šiška, rybník <p>Děti budou mít u sebe záznamový arch, který bude obsahovat tabulku. V tabulce budou dva sloupce. V prvním budou obrázky, které by nějakým způsobem mohly symbolizovat písmena. V druhém sloupci bude volné místo, kde si děti mohou udělat fajfku, že v této oblasti něco našly. Po návratu do školy si každý spočítá, kolik našel tvarů a svůj počet obhájí. Může se stát, že děti tvar písmene v nějaké oblasti nenajdou.</p> <p>Otázky:</p> <p><i>Kolik jsi našel tvarů, které jsou podobné jako ten tvůj?</i></p> <p><i>Kdo našel nejvíce podobných tvarů?</i></p> <p>Na konci si každý vezme papír a znázorní alespoň jeden tvar, který v přírodě zahlédl.</p>	
Realizace:	
<p>Na vycházce měly děti dostatek času, aby našly všechny tvary z daných oblastí. Některým dětem se to velmi dařilo. Dokonce dokázaly říct důvod jejich výběru. Našly např. v kmene stromu písmeno O, ve kterém byla díra. Dále našly písmeno I, které někomu připomínala větvíčka. Některé děti si dokázaly poradit i jinak. Pokud žádný tvar nemohly najít, tak si ho vytvořily z přírodnin.</p>	

Vytvářely si písmena z větviček, kamínků, listů apod. Ve škole děti počítaly, kolik tvarů do archu zaznamenaly. Děti byly schopné samostatně počítat, pouze se dvěma jedinci jsme počítali společně.

Reflexe:

V průběhu procházky hledaly děti tvary písmen podle svých představ. A následně svoji představu zaznamenaly do záznamového archu. Na základě záznamového archu si děti nemusely pamatovat v jaké oblasti už tvar písmene našly, protože si to zaznamenaly. Poté se daleko lépe soustředily na další oblast.

V této činnosti bych vyzdvihla cíl „Naučit děti pracovat se záznamovým archem. A to z toho důvodu, že se dokázaly orientovat v záznamovém archu a následně vybrat oblast podle svých představ a fantazie. Záznamový arch byl nejen velkou motivací pro děti, ale také jejich opora při dosažení cíle.

Pro příště bych vytvořila dvojice, jeden jedinec by zapisoval do archu a druhý by pouze pozoroval. Děti by se tak lépe soustředily na jednu činnost.

3.2.5 Sedmý den

Tabulka 7: Plán 7. výstupu

Badatelská aktivita:	Hledání vztahů
Činnost:	Ukryté překvapení
N Obsahový rámec:	RVP Dítě a jeho psychika ❖ <i>Vyjadřovat samostatně a smysluplně své myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách</i> ❖ <i>Učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí)</i>
Cíle z pohledu učitele:	➤ Podpořit přirozenou zvědavost ➤ Podpořit porozumění slov
Cíle z pohledu dítěte:	➤ Pojmenovat, co vidí na obrázku ➤ Určit dvojice slov ukrytých v obrázcích
Kompetence:	K učení ❖ <i>Vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení</i> Komunikativní ❖ <i>Ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog</i>
Organizační forma:	Řízená činnost

Metody:	Popis, pozorování, rozhovor, práce s obrazem
Pomůcky:	Obrázky, pastelky, tužka, guma
Průběh aktivity:	
<p>V přípravné části nakreslíme obrázky, které znázorňují pojmy auto, bus, kolo, běžku, zemi, kouli, kartu černého Petra, klíč, zlato, vlasy, rychlost, bruslař. Nejdříve nakreslíme obrázek, který bude znázorňovat první část slova. Poté nakreslíme obrázek, který bude znázorňovat druhou část slova.</p>	
Slova složená, která budou rozdělena na dva obrázky:	
<ul style="list-style-type: none"> ❖ autobus, koloběžka, zeměkoule, petrklíč, zlatovláska, rychlobruslař 	
<p>Až budeme mít obrázky připravené, tak svoláme děti, aby si všechny obrázky dobře prohlédly. Poté si každý vybere jeden obrázek a pojmenuje jej. Dále budou děti zkoušet různé kombinace obrázků, aby vzniklo slovo. Vyberou dva obrázky a zkusí si je říct tak, aby to dávalo smysl. Pokud si někdo vezme zlato a bruslaře, tak si řekne „zlatobruslař“. Zjistí, že toto slovo nic neznamena. Nechá si u sebe první obrázek a zkouší k němu přiřadit nějaký jiný, dokud to nebude správně. Až se tak stane, ujistíme se, že děti veškeré pojmy znají. Poté pobídeme děti, aby rozřídily pojmy podle svého uvážení, které následně zdůvodní. Například někdo vybere autobus, koloběžku a rychlobruslaře a tento výběr zdůvodní: „Tyto pojmy jsem zařadil k sobě, protože mají všechny tři obrázky kola.“</p>	
Otázky:	
<i>Kdo je to Zlatovláska?</i>	
<i>Co je to Petrklíč?</i>	
<i>Na čem jezdí rychlobruslař?</i>	
<i>Jaký má tvar zeměkoule?</i>	
Realizace:	
<p>Činnost probíhala u stolu, u kterého jsme se s dětmi sešly. Na stole ležely obrázky, které si děti nejprve prohlížely. Některé děti začaly samostatně říkat názvy obrázků, ale některé je nazývaly jiným názvem.</p>	

Např.: Zemi pojmenovaly glóbus, tento název by v této činnosti nešel použít. Proto jsem dětem ujasnila přesné názvy, které jsou správné jako ty jejich.

Ukázala jsem dětem příklad, jak můžeme dva obrázky spojit, aby z nich vzniklo jedno slovo. Poté byl vybrán dobrovolník, který si vybral jeden obrázek a snažil se ho spojit s jiným obrázkem. Dětem se nedařilo spojit všechny názvy. Rychlobruslař byl pro ně bruslařem a běžku nazývaly lyží. Ostatní pojmy se dětem podařilo spojit, ale potřebovaly více času. Následně si děti vybíraly obrázky, které podle nich měly něco společného. Děti vybraly dvojici slov zlato a klíč, jakože to je klíč k pokladu. Dále děti spojily slova země a koule, protože jsou obě kulaté atd.

Reflexe:

Na základě znalostí dětí, jsem do této činnosti vybrala slova, které by měly děti znát. Měly by alespoň poznat určitý vztah mezi dvojicemi slov, a to se většinou dařilo. Některé slova děti poznaly hned a některé dětem dělaly malé potíže. Děti se naučily jiné názvy slov, než na které byly zvyklí. Pochopily, že mohou mít předměty různé názvy a ty dokázaly přiřadit ke správnému obrázku.

Tato činnost podporuje porozumění slov prostřednictvím obrázků, které si děti mohly prohlédnout. Dále podporuje poznání slov složených, prostřednictvím propojenosti dvou obrázků (kolo-běžka). Cílem této činnosti bylo vybrat obrázky a prozradit důvod výběru ostatním dětem. Děti si dokázaly obhájit svůj výběr, většinou si vybíraly dvojice slov než např. trojice.

Obrázek 3: Plán 3. výstupu

3.2.6 Osmý den

Tabulka 8: Plán 8. výstupu

Badatelská aktivita:	Pozorování
Činnost:	Knihovna
Obsahový rámec:	RVP Dítě a jeho psychika ❖ <i>Formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat</i> Dítě a ten druhý ❖ <i>Respektovat potřeby jiného dítěte, dělit se s ním o hračky, pomůcky, pamlsky, rozdělit si úkol s jiným dítětem apod.</i>
Cíle z pohledu učitele:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozvíjet řeč a komunikaci ➤ Podpořit zájem o knihu ➤ Podpořit vyjadřování
Cíle z pohledu dítěte:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Odpovídat na kladené otázky ➤ Prohlédnout si knihu z knihovny ➤ Popsat vzhled knihy
Kompetence:	<p>Komunikativní</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)</i> <p>Sociální a personální</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Dokáže rozpoznat a využívat vlastní silné stránky, poznávat svoje slabé stránky</i>
Organizační forma:	Exkurze

Metody:	popis, rozhovor, manipulace, pozorování
Pomůcky:	kniha
Průběh aktivity:	
<p>Nejdříve si s dětmi ukážeme jejich oblíbené knihy, které si měly přinést z domu. Každý může o své knize něco říct, předvést, jak vypadá, a co má na ní nejraději. Následně budeme listovat v knize, kde si prohlédneme části knihy jako například obal, obsah, text a obrázky. Poté si projdeme každou knihu zvlášť. Rozložíme knihy a vybereme pár dobrovolníků, kteří nám popíší, o čem by kniha mohla být a kdo v ní vystupuje. Poté budou děti hádat knihu, kterou jim popíšeme pomocí postav a krátkého příběhu.</p> <p>Otázky:</p> <p><i>Jak vypadá kniha?</i></p> <p><i>Co můžeme v knize najít?</i></p> <p><i>Proč existují knihy?</i></p> <p><i>Co uděláš proto, abys knihu získal?</i></p> <p><i>Jaká je vaše nejoblíbenější pohádka?</i></p> <p>V rámci výuky se s dětmi půjdeme podívat do knihovny, kde dětem vysvětlíme, že se tam knihy pouze půjčují. Vyšleme děti, aby si knihovnu prošly a našly knihu, která je nějakým způsobem zaujala. Tímto způsobem děti přijdou na otázky, které jim byly položeny před návštěvou knihovny.</p>	
Realizace:	
<p>Motivace v podobě oblíbených knih dětí, působila pouze u dítěte, který knihu přinesl. Vstup do činnosti byl dlouhý a děti ztrácely pozornost. Děti dokázaly podle popisu příběhů a postav poznat, co je to za pohádku. Většinou příběhy poznaly děti, které je dobře znaly z knížky, kterou si přinesly. Zapojovaly se ale také děti, které žádnou knihu nepřinesly.</p> <p>Otázky měly vést k rozhovoru mezi dětmi, bohužel tomu tak nebylo. Později jsme s dětmi šly do knihovny, kde mohly získat odpovědi na otázky. Po návštěvě v knihovně jsem si poslechla odpovědi dětí. Odpovědi byly jasnější a srozumitelnější.</p>	

Na otázku: „*Proč existují knihy?*“ Někdo z dětí odpověděl: „*Protože se můžeme koukat na obrázky. Aby mně maminka mohla číst pohádku.*“

Knihovna byla pro děti velkou motivací, nejspíše proto byly děti pozornější než předtím. Ve škole mluvily o všem, co v knihovně viděly a dokázaly lépe odpovědět na otázky, které jim byly po návštěvě znovu kladeny.

Reflexe:

Aktivita měla podpořit zájem o knihy a čtení. Ze začátku se to moc nedařilo, nejspíše kvůli slabé motivaci, kterou jsem zvolila. Proto bych pro příště šla v rámci motivace rovnou do knihovny, kde děti lépe pochopily podstatu knih.

V knihovně se děti dokázaly lépe realizovat než ve třídě, možná kvůli změně prostředí, která dětem prospěla. Knihovna také posloužila jako prostor pro podporu samostatnosti dětí, kdy si děti procházely knihovnu a hledaly knihu, která je nějak zaujala. Děti znaly pravidla, které jsme si řekly před vstupem do knihovny.

To znamená, že pokud našly nějakou knihu, kterou si chtěly půjčit, tak to hned oznámily a knihu jsme půjčily. Po návštěvě knihovny byly otázky atraktivnější než předtím. Děti mnohem lépe vnímaly a dokázaly odpovědět na otázky, které je měly vést k bádání už od začátku činnosti.

4 EVALUACE SADY BADATELSKÝCH AKTIVIT PRO DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Evaluace sady badatelských aktivit probíhala v mateřské škole prostřednictvím rozhovoru, který byl veden předem připravenými otázkami.

Otázky byly navrženy s důrazem na badatelské aktivity, které měly zasáhnout do rozvoje čtenářské gramotnosti dětí v předškolním věku.

Cíl: Aplikovat badatelské aktivity pro rozvoj čtenářské gramotnosti dětí.

4.1 Sebereflexe

Hlavním cílem realizace sady badatelských aktivit, bylo aplikovat badatelské aktivity pro rozvoj čtenářské gramotnosti dětí.

Během návrhu jsem se tedy zaměřila převážně na čtenářskou gramotnost a jak ji rozvíjet prostřednictvím bádání. U některých aktivit se to dařilo lépe než u jiných. Hlavní příčinou byla motivace, která nepůsobila na děti vždy podle mého uvážení. Pokud šlo o obrázky nebo o pobyt venku, tak to byla pro děti výborná motivace. Ale pokud jsme začínaly knihou nebo povídáním o knize, tak se pozornost snižovala. Pro příště bych zvolila něco na způsob knihy „Albi tužka“, kdy děti poslouchají zvuky, které můžeme společně vydávat.

Ve výstupech se objevuje organizační forma zvaná „badatelsky orientované vzdělávání“. Výstupy jsem doplnila otázkami, které podpořily bádání dětí. Děti bádaly nad různými otázkami, situacemi, předměty a jevy. Proto hodnotím zařazení badatelsky orientovaného vzdělávání do činností za splněné. Ve výstupech se objevují i řízené činnosti, které rozvíjí čtenářskou gramotnost dětí, ale ne prostřednictvím badatelsky orientovaného vzdělávání.

Cíle, které byly zvoleny pro konkrétní badatelské aktivity, rozvíjely správnou výslovnost, slovní zásobu, ale také představivost a fantazii dětí. Dále podpořily porozumění čtenému textu, porozumění slov a celkový zájem o knihy.

Nejčastěji byly ve výstupech využívány metody: „popis, rozhovor a pozorování“. Tyto metody se ve výstupech objevovaly nejvíce, pro příště bych výstupy obohatila o jiné metody, jako je například předvádění nebo přednáška. Změna v rámci pobytu venku nebo v knihovně dětem určitě prospěla. Proběhla snaha o vyřazení řízených činností za nějaké efektivnější a atraktivnější činnosti, které hodnotím kladně.

4.2 Reflexe učitele

Tabulka 9: Reflexe učitele

Otázky:	Odpovědi:
Do jaké míry badatelské aktivity rozvíjely čtenářskou gramotnost dětí?	Badatelské aktivity rozvíjely čtenářskou gramotnost dostatečně. Děti byly seznámeny s docela jinou formou učení. Každá jednotlivá aktivita nějakým způsobem rozvíjela děti ve čtenářské gramotnosti. Například formou písmen, obrázků nebo čteného textu.
Objevily se během realizace aktivity, které nebyly vhodné pro děti předškolního věku?	Aktivity byly vhodně zvolené pro děti předškolního věku. Během realizace se vyskytly činnosti, které by zvládly i děti mladšího věku.
Splnily badatelské aktivity zvolené cíle?	Všechny badatelské aktivity splnily zvolené cíle.
Jaké metody nebyly dostatečně využívány během realizace badatelských aktivit?	Určitě metoda předvádění, která by měla být do činností více zařazena.
Jaká organizační forma by měla být do návrhů badatelských aktivit zařazena?	Organizační formu, kterou bych zvolila je skupinová práce.
Jaké pomůcky děti pobízely k bádání?	Děti přirozeně bádaly nad obrázky, které v činnostech převažovaly. Bádaly ale především nad otázkami, které byly v průběhu činností kladeny.
Jaké vhodnější otázky by měly v činnostech zaznít?	V průběhu realizace byly otázky dostatečně srozumitelné.
Je vhodné využívat badatelské aktivity v mateřské škole?	Ano. Určitě bych tuto formu vzdělávání doporučila i jiným mateřským školám.

4.3 Sebereflexe a reflexe učitele

Tabulka 10: Sebereflexe a reflexe učitele

Sebereflexe	Reflexe učitele
Badatelské aktivity rozvíjí čtenářskou gramotnost dětí.	Navržené badatelské aktivity rozvíjí čtenářskou gramotnost dětí. Také rozvíjí prostorovou orientaci, hrubou a jemnou motoriku.
Badatelské aktivity byly navrženy pro děti předškolního věku.	Badatelské aktivity byly navrženy pro děti předškolního věku. Některých aktivit se mohou zúčastnit i děti mladšího věku.
Badatelské aktivity splnily téměř všechny zvolené cíle.	Badatelské aktivity splnily téměř všechny zvolené cíle.
Nejčastěji využívané metody byly popis, pozorování a rozhovor.	Pro příště zařadit metodu „předvádění“.
Ve výstupech se objevuje organizační forma badatelsky orientované vzdělávání, řízená činnost, exkurze, a vycházka.	Pro příště zařadit organizační formu „skupinová práce“.
Otázky ve výstupech byly dostatečně srozumitelné.	Otázky ve výstupech byly dostatečně srozumitelné.
Knihy nebyly dostatečnou motivací.	Pro příště urychlit prohlížení knih.

V rámci sebereflexe a reflexe učitele dokážu lépe posoudit a zhodnotit badatelské činnosti. Pozitivem této práce je, že jsme se s vedoucím učitelem shodli na většině otázek, které jsem rozpracovala do výše uvedené tabulky.

Aktivity rozvíjely čtenářskou gramotnost dětí prostřednictvím bádání, jehož proces většinou začínal vstupními otázkami, které poukazovaly na daný problém.

Později se děti snažily najít řešení problému a v průběhu toho, procházely různými postupy, které je vedly k řešení problému. Řešení, na které děti přicházely vzniklo na základě jejich zkušeností, vědomostí, dovedností a znalostí. Tento postup jsem zvolila na základě znalostí o badatelsky orientovaném vzdělávání. Navržené aktivity mají i svá negativa, kterých jsem

se bohužel ve své práci nevyhnula. Vyskytují se dvě aktivity, které byly vedeny jako řízená činnost. Navrhla jsem aktivity, které děti nebyly schopny zvládnout vést samy. Proto jsem byla nucena tyto aktivity zařadit do organizační činnosti tzv. řízené činnosti.

Organizační forma skupinová práce v navržených činnostech opravdu chyběla. Ale bohužel byly činnosti vedeny většinou frontální organizační formou. Pro příště bych např. v činnosti „Hledání písmen v přírodě“ rozdělila děti do dvojic. Jeden z dvojice by zapisoval do záznamového archu a druhý by hledal tvary písmen v přírodě.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá návrhem badatelských aktivit pro rozvoj čtenářské gramotnosti dětí předškolního věku. Cílem bakalářské práce bylo navrhnout sady badatelských aktivit, zpracovat tyto badatelské aktivity, následně je ověřit a realizovat ve vybrané mateřské škole. Po realizaci těchto aktivit následovala evaluace prostřednictvím strukturovaného rozhovoru s učitelem. Reflexi učitele jsem zaznamenala a porovnála společně s mojí sebereflexí.

Reflexe učitele a moje sebereflexe poukazují na badatelsky orientované vzdělávání, které prostřednictvím navržených aktivit rozvíjelo čtenářskou gramotnost dětí předškolního věku. Evaluace poukazuje na vhodně zvolenou metodu učení, která podpořila porozumění čteného textu a rozvíjela schopnost přemýšlet nad otázkami, které souvisely s tématem.

Děti měly možnost řešit badatelské otázky prostřednictvím různých činností, které dětem poskytly rozvoj v oblasti čtenářské gramotnosti. Jedná se o konkrétní badatelské aktivity a práci se záhadou ukrytou v příběhu. Dále se děti setkaly s pokusem při tvorbě papíru nebo se také seznámily s aktivitou, během které děti hledaly tvar písmene ukrytý v přírodě.

Evaluace potvrzuje, že byly děti schopné prostřednictvím otázek přijít na řešení problému, prozkoumat jev nebo najít různé typy řešení. Dále poukazuje na to, do jaké míry je důležité zvolit vhodné prostředí, které bude nejen motivací, ale i příjemná změna ve vzdělání. Vzdělávání také ovlivňují zvolené metody a pozitivní přístup učitele.

Tato bakalářská práce mě přesvědčila o využití badatelských aktivit s principy badatelsky orientovaného vzdělávání v mateřských školách pro rozvoj čtenářské gramotnosti dětí, které jsou atraktivní a efektivní metodou učení. Učitel je schopen využívat badatelsky orientované vzdělávání pro podporu porozumění čteného textu, ale i pro rozvoj slovní zásoby, správné výslovnosti, řeči a komunikace dětí.

V této práci jsem spolupracovala s učitelem, který moji práci po celou dobu doprovázel. Jsem vděčná za poskytnutí různých vysvětlení ohledně badatelsky orientovaného vzdělávání a badatelských aktivit, které obohatily moje znalosti ve vzdělávání dětí v mateřské škole.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Altmanová, J., et al. (2010). *Gramotnosti ve vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze.
- Altmanová, J., et al. (2011). *Čtenářská gramotnost ve výuce*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP.
- Doležalová, J. (2014). *Čtenářská gramotnost*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Doležalová, J. (2018). *Jazyková a literární gramotnost v předškolním věku*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií.
- Dostál, J. (2013). *Badatelsky orientovaná výuka jako trend soudobého vzdělávání*. *e-Pedagogium*, 13(3), 81-93.
- Dostál, J. (2015). *Badatelsky orientovaná výuka: pojetí, podstata, význam a přínosy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta.
- Inspirace pro rozvoj gramotnosti PISA. Úlohy ze čtenářské, přírodovědné a matematické gramotnosti*. (2020) Praha: Česká školní inspekce.
- Kennedy, E., et al. (2012). *Literacy in early childhood and primary education*. Dublin: National council for curriculum and assessment.
- Lipnická, M. (2019). *Rozvoj jazykovej a literárnej gramotnosti v predškolskej a elementárnej pedagogike*. Banská Bystrica: Belianum, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- Majerčíková, J., Wiegerová, A., Gavora, P., & Navrátilová, H. (2020). *Vzdělávání založené na bádání dětí v podmínkách mateřských škol: badatelsky orientované vzdělávání pro děti generace Alfa*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií.
- Matelková, Svobodová, R. (2013). *Formování čtenářské gramotnosti v prostředí školy se zaměřením na žáky mladšího školního věku*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě.
- Nádvořníková, H., Svobodová, E., Švejsová, H., Vítečková, M., et al. (2019). *Čtete si, hraje si, poznáváme... Metodika čtenářské pregramotnosti*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta.
- Petrová, Z. (2014). *Teorie a metody rozvíjania gramotnosti v předškolním vzdělávání*. Zlín: Ústav školní pedagogiky.
- Šlapal, M., Košťálová, H., Hausenblas, O., et al. (2012). *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Nový Jičín: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum.
- Tomášková, I. (2015). *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál.
- Votápková, D., Vašíčková, R., & Svobodová, H. (2013). *Průvodce pro učitele badatelsky orientovaným vyučováním*. Praha: Sdružení Tereza.
- Zachová, A. (2013). *Čtenářství a čtenářská gramotnost*. Nakladatelství: Helena Rezková.
- Zápotočná, O., & Petrová, Z. (2014). *Vzdělávacia oblasť „Jazyk a komunikácia“*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod. A podobně

Aj. A jiné.

BOV Badatelsky orientované vzdělávání

Např. Například

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Tzv. Takzvaně

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Plán 1. výstupu	25
Obrázek 2: Plán 2. výstupu	37
Obrázek 3: Plán 3. výstupu	43

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Plán 1. výstupu	23
Tabulka 2: Plán 2. výstupu	26
Tabulka 3: Plán 3. výstupu	29
Tabulka 4: Plán 4. výstupu	32
Tabulka 5: Plán 5. výstupu	35
Tabulka 6: Plán 6. výstupu	38
Tabulka 7: Plán 7. výstupu	41
Tabulka 8: Plán 8. výstupu	44
Tabulka 9: Reflexe učitele	48
Tabulka 10: Sebereflexe a reflexe učitele	49

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Záznamový arc

